

بررسی وضعیت محیط زیست و توسعه ی پایدار در کشورهای شمال و جنوب

محمد جعفر آرین نژاد^۱، علی اصغر داوودی^۲^۱دانشجوی دوره دکتری اندیشه سیاسی دانشگاه آزاد مشهد^۲استادپار دانشکده علوم سیاسی دانشگاه آزاد مشهد

چکیده

مسایل زیست محیطی در اواخر قرن بیستم بعدی جهانی یافت و مورد توجه جدی کارشناسان قرار گرفت. این در حالی است که حفظ و نگهداری محیط زیست و منابع طبیعی یکی از مهمترین چالش‌هایی است که بشر در قرن بیست و یکم با آن مواجه است. تا جایی که در بسیاری از موارد با بحران‌های زیست محیطی مواجه شده ایم. بحران محیط زیست حاصل دخالت و بهره‌وری نامعقول انسان از طبیعت پیرامون خود است. امروزه بهره برداری بی رویه از محیط زیست برای دست یافتن به توسعه بیشتر در کشورهای جهان اول و لزوم بهبود سطح استانداردهای زندگی در کشورهای در حال توسعه اهمیت خود را از دست نداده است. ولی با این حال اکنون ثابت شده است که الگوهای توسعه صنعتی که در آنها ملاحظات زیست محیطی در نظر گرفته نشده است الگوهای ناپایدارند. پژوهش حاضر در نظر دارد با بررسی وضعیت محیط زیست و توسعه ی پایدار در کشورهای جهان اول و جهان سوم و مقایسه این دو با یکدیگر، علاوه بر غنا بخشیدن به موضوع تحقیق، در جهت پرده‌گشایی و توصیف وضعیت مسأله محیط‌زیست در این کشورها گام بردارد.

واژه های کلیدی: محیط زیست، توسعه، جهان اول، جهان سوم.

مقدمه

امروزه اهمیت محیط زیست سالم و ضرورت تلاش برای حفظ آن بر کسی پوشیده نیست. متأسفانه امروزه مشکلات محیط زیست که از پیشرفت اقتصاد صنعتی ناشی شده، رفته رفته کشورهای جهان را با دشواری‌هایی روبه رو کرده است. از زمان خاتمه جنگ جهانی دوم تاکنون، رشد سریع مراکز شهری، شهرهای جدیدی را ایجاد کرده است که اغلب مراکز ملی آن مناطق به شمار می روند. رشد این شهرها عامل رکود شهرهای دیگر شده است. همراه با رشد این روند و کاربرد روش‌های نوین تولید صنعتی و حمل و نقل، سطح زندگی شهری بالا رفته است. پیامدهای جدی این رشد سریع بر محیط زیست، همیشه به سود مردم نبوده است. نواحی وسیعی از زمین‌های کشت شده یا بالقوه قابل کشت در اثر توسعه بسیاری از شهرها نابود شده است. رشد مراکز جمعیتی، ذخیره منابع موجود محلی، به ویژه منابع آشمیدنی را به شدت کاهش داده است. آلودگی زباله‌های مراکز شهری مشکل دیگری است که در سراسر جهان سوم وجود دارد. روش‌های انتقال زباله، معمولاً روش‌هایی عقب مانده اند. شیوه متداول این است که زباله‌های خانگی یا صنعتی در نزدیک‌ترین آبراهه‌های اطراف شهر یا روستا، صرف‌نظر از اینکه این آبراهه‌ها خشک باشد یا در آن جریان

آب وجود داشته باشد، تخلیه می‌شود یا اینکه یکسره به بیرون شهر انتقال می‌یابد. از این‌رو، خطر شیوع بیماری، بسیار تهدیدکننده است. این مسائل طی سال‌های بسیار ادامه پیدا کرد. در اواخر قرن بیستم، مسایل زیست محیطی جایگاه والایی در دستور کار اجلاس بین‌المللی یافته و اذهان رهبران سیاسی، مقامات دولتی، دانشمندان، کارشناسان صنعتی و دیگر افرادی که به نوعی با این گونه امور ارتباط داشتند را به خود معطوف نمود. متأسفانه با رشد سریع جمعیت و پیشرفت علم و صنعت اوضاع دگرگون شد. کران تا کران دنیا شاهد تخریب گسترده محیط زیست و بهره‌جویی‌هایی پایان‌ناپذیر گشت، از این رو در اواخر قرن بیستم جهان و جهانیان پیامدهای ناگوار آن را به چشم دیدند.

مشکلات و بحران‌هایی از این دست در سراسر جهان وجود دارد، به طوری که اکنون مسائل زیست محیطی یکی از مهمترین مسائل مطرح در سطح جهانی و ملی در بسیاری از کشورهای دنیا است. داشتن اطلاعات کافی از وضعیت محیط زیست کشورها و بررسی روند تغییرات محیط زیستی یکی از موضوعات مورد توجه مجامع جهانی طی سال‌های اخیر بوده است. آلودگی‌های زیست محیطی نیز، از چالش‌های اصلی و مهم جهان، به ویژه جهان سوم است. کشورهای جهان سوم برای دستیابی هرچه سریع‌تر به توسعه نیاز به منابع طبیعی بسیاری دارند، این مسئله باعث شده است بدون توجه به ابعاد بحران زیست محیطی، دست به بهره برداری بی رویه از محیط زیست بزنند و در نهایت آن را آلوده کرده و به تباهی بکشانند. کشورهای توسعه یافته نیز اگر چه مسیری را که اکنون کشورهای جهان سوم درصدد پیمودن آن هستند سال‌ها قبل پیموده و در این مسیر تجربه کافی اندوخته اند، ولی آنها نیز به طرق دیگری به محیط زیست آسیب می‌زنند. از این رو سؤالی که مطرح می‌شود این است که مهمترین چالش‌های زیست محیطی و توسعه ی پایدار در کشورهای جهان سوم و جهان اول چیست؟ در ادامه این فرضیه مطرح می‌شود که بهره برداری بی رویه و بدون ملاحظه از محیط زیست به منظور دستیابی به توسعه بیشتر، باعث نادیده گرفتن ابعاد مختلف بحران‌ها و چالش‌های زیست محیطی در سراسر جهان گردیده است. تحقیق حاضر در نظر دارد با روش توصیفی-تحلیل مهمترین چالش‌ها و مسائل زیست محیطی کشورهای جهان سوم و جهان اول را مورد بررسی قرار دهد. در واقع هدف پژوهش حاضر این است که با تجزیه و تحلیل وضعیت مدیریت محیط زیست در کشورهای شمال و جنوب چالش‌های پیش روی توسعه پایدار در این کشورها را بررسی نماید. از این رو بعد از تعریف مفاهیم، وضعیت محیط زیست در کشورهای جهان اول و